

JOŠ JEDANPUT SA EROM

(Ponavljanja)

(Tekstovi koje ovde donosim jesu ponavljanja već korišćenih fragmenata. Preneti su ovamo iz mojih knjiga *Strah od emigracije*, *Era* i *Kafana*, pošto su prilagođeni promenama realija – smrću Ere Milivojevića, 17. 3. 2021. Promenjeni fragmenti prilagođeni su novom kontekstu. Čitalac je svestan novih predispozicija. U novom kontekstu fragmenti nisu više ono što su bili.)

1.

Sedeo sam u udobnoj naslonjači. Licem okrenut ka širokom prozoru i živopisnom ponoru preda mnom... Telefon je zazvonio baš kad sam se pogledom zaustavio na žicama dalekovoda. Slušalica u mojoj ruci podsetila je, za trenutak, na supenu kašiku. Predstavio sam se. Čulo se: „Milivojević!“ „Milivojević?“, rekoh. „Da, Milivojević!“, glasio je razgovetan i uverljiv odgovor. I odmah sam to prezime u sebi preinačio u kratko i jasno „Era“... Pred sklopljenim očima javile su se žive slike: Era i ja na konjima. Erin konj je beo. Moj je smeđ. Moj konj je ženka. Erin je mužjak. Erin konj ravnomerno kaska. Moj poigrava. A tu i tamo se i propne. Te ja kolenima stežem telo životinje. Borim se da ne izgubim ravnotežu. Za to vreme mi Era ravnomernim glasom priča. Slušam: – Uzmimo, na primer, balet *Labudovo jezero* (Petra Iljiča Čajkovskog) izveden ovih dana u *Narodnom pozorištu* (predstavu baletskog ansambla *Boljšoj teatra gledali smo iz lože na prvom spratu*, Ivana Knežević, Stefan Borota, Kosta Lučić, Vladimir Jovanović, Žarko Radaković i Era Milivojević). U nekim postavkama tog velelepnog dela sve je bilo na svom mestu, zar ne? Posebice smo bili očarani pokazanom gipkošću i pokretljivošću labudova. Nije li jedan od njih u svakom trenutku mogao da se i četvorostruko vine visoko? Lako se kretao. Videlo se to dobro... Međutim, moram da ti kažem, da mi je postalo jasno: u tim našim oskudnim uslovima, ruskom baletanu ipak nije sve bilo tek tako izvodljivo. Zašto? Pa, jednostavno nisu to iste okolnosti, ne one u kojima je formiran, na koje je navikao. Taj labud nema za svoje skokove ovde dovoljno prostora. Pri pokušaju da u skoku učini više, zabio bi se, tu kod nas, na našoj tesnoj sceni, u zid... Znaš, pada mi na pamet, izvesni... ne mogu sada da mu se setim imena, čudan tip, običavao je mačkama da zavlači štapove u zadnjicu. A imao je babu koja je doživela svoju sto i treću godinu. I jeste ona prolazila kroz mnoga iskušenja. Na primer, bila je, svojevremeno, u Tirani, i provela je tamo nekoliko divnih dana. Ali, posle, već u vozu, vraćajući se kući, osetila je vrtoglavicu. Po povratku su je na stanici odmah preuzeli stanični nosači. Baba je tada

izdahnula. Sasvim iznenada. Umrla je u svojoj sto i trećoj godini života. Na železničkoj stanici u Užicu. Bre, čoveče. Bio je to srčani udar. Baba nije umrla prirodnom smrću. Jer to je bio infarkt. Jebote. A mogla je da živi i duže... E, taj tip o kome ti govorim, bio je zapravo njen unuk, i, kako rekoh, prilično nastran. Čelav. Potpuno čelav, bez ijedne dlačice. Mislim da nije bio mator. Godine su u njega bile neodredive. Možda su mu nerazumni postupci i imali opravdanja... Da, na plaži je s obale skakao kupačima na glavu... A što se tiče onih nosača, evo šta se jedanput dogodilo: sa još trojicom, dakle njih četvorica, iz zajebancije, bacali su iz nosiljke u vazduh petoga, dočekivali ga ponovo na nosiljku, ali, jebote, posle nekoliko takvih bacanja iskrivi ti baš on, taj čelavi, ručku, te onaj peti (leteći) padne na beton i razbije se kao bundeva... Znaš, on, taj tip, zaista je bio čudan... Ali, dolijao je, dolijao je, majku li mu njegovu. Znaš li kako? Evo kako: svakodnevno je trenirao gimnastiku, uvežbavao je salto. I, jedanput, tako, uzeo je zalet, okrenuo se u vazduhu. Međutim, doskočio je nekoliko santimetara ispred zida. I? ... Eto, vidiš, dragi moj. Radi se tu o pomenutom problemu nedostatka prostora... Zbog nedostatka prostora labud jednostavno nije u stanju da načini četvorostruki skok, nego samo dvostruki!

U tom telefonskom razgovoru Era mi je, takođe, postavio nekoliko pitanja: „kako si?“, „kada si poslednji put jeo pasulj?“, „jesi li čitao današnje novine?“, „koliko košta traka za mini-kasetofon?“, „šta je sa Kostom Lučićem?“, „zašto?“, „zaista?“, „kada?“, „ma nemoj?“, „jesi li siguran?“

2.

I moj sledeći susret s Erom desio se posle telefonskog razgovora. Posetio sam ga u njegovom stanu. Kao i o svim mojim prethodnim (ali i potonjim) posetama Eri, i sada se sve odvijalo kao u pozorišnoj predstavi, u kojoj smo obojica delovali i kao protagonisti, i kao autori, i kao publika. Predstava se odvijala najpre u uvodnom signalisanju potonjih zbivanja u sklopu „radnje“ u kojoj je trebalo da bude reči o „nama“. Bez patetike smo „publiku“ (nas same) upoznavali sa junacima povesti (nama samima). Protagonisti su tu delovali i kao muzički sastav („kvartet“) koji muzicira složno, i kao hor, ali i tako što jedan od muzičara nastupa u solističkoj deonici, praćen, diskretno, ostalima. I uvek se zna ko je „šef“ tog ansambla. Era lično! Najedanput sam se prisetio jedne njegove izjave davne 1973. godine. Pripremali smo performans *Labudovo jezero*, izveden, onda, u aprilu 1974, u galeriji Kulturnog centra u palati *Albanija* u Beogradu. Stanovali smo tih dana u jednom stanu u kući broj jedan-a (1a) u ulici tada zvanoj „Lole Ribara“. Pripreme našeg performansa odvijale su se u učestalim razgovorima. Sedeli smo u sobi, raspoređeni „na svojim mestima“ izabranim po sopstvenoj želji. Era je uvek bio na sredini sobe. Odatle se premeštao u uglove. Ona se vraćao nečemu na sredini prostorije. Ili je tu pripremao večeru. Ili je slagao veš u rafove regala. Ili je sedeo u fotelji i u sveščiću ucrtavao skice mizanscena buduće predstave. Sve vreme je s gramofona bio emitovan snimak muzike baleta *Labudovo jezero*, Petra Iljiča Čajkovskog. Čitali smo i slušali muziku. Pažljivo, ili uzgred (radeći nešto drugo). Kosta (Kosta

Lučić ležao je na podu, na leđima, sklopljenih očiju. Bio je „naduvan“. Time je „suzio“ polje čulnog opažanja usredsredivši ga na slušanje. Prebrojavao je taktove muzičkog toka. U jednom uglu sobe smo Vlaja (Vladimir Jovanović) i ja igrali šah. Povlačili smo figure u skokovima baletana zamišljenih na otvorenoj sceni. Pa slušali smo baletsku muziku. Šahovske poteze smo pripremali u mislima pri kretanju (baletskim koracima). Dakle, uvek u taktu muzike. Ne zato što je (takođe) bio „naduvan“, „silazio“ je Vlaja, s vremena na vreme, figura sa šahovske table na parket. Ja sam pak svojim skakačem, ne samo zato što sam („takođe“) bio naduvan, prešao na tepih u drugoj sobi. U jednom trenutku sam otišao u kupatilo. Sedeo sam tamo na klozetskoj šolji i gledao u „bide“, diveći se njegovim oblicima. Razume se da sam tada mislio na Marsela Dišana. I baš zahvaljujući muzici, koja se u međuvremenu ponavljala četvrti put, osetio sam blizinu tog odavno ne više živog umetnika. I sve to vreme je Melita (Bajčević) ćutala i gledala preda se. Sedeći na tepihu u položaju poznatom u meditaciji kao „lotos“. Ćutala je, dakle. Nije se pomicala. I niko od prisutnih nije ni u jednom trenutku pomislio „žena“. Niti je iko u nekom trenutku porekao njenu „ženstvenost“. Bila je među nama kao „muza“. Ili samo „vila“. Ili samo „anđeo“. Znači, niko je nikada nije dotakao. Poljubio. Svukao. Niko nikada nije spustio ruku na njeno rame. I svo to vreme je Jusa (Milorad Jusufović), sedeći za stolom, rešavao ukrštene reči. Miša Gavrilović je svijao „džointe“. Povremeno bi u sobu ušla Ivana (Knežević): sela je pored Juse, i bila je jedina koja nije obraćala pažnju na muziku (Petra Iljiča Čajkovskog). Stefan Borota, koji u završnom izvođenju predstave nije učestvovao, ne samo da je sa nama, protagonistima, pomno slušao *Labudovo jezero*, nego je i te kako kreativno sudelovao u pripremnim razgovorima. Iznosio je predloge, korigovao naše stavove, podsticao nas. I Marina (Abramović), koja se nekoliko puta pojavila na našim slušalačkim seansama, sedela je u fotelji (prekrštenih nogu, dakako) kao da je bila stalni član „Erine ekipe“ (Termin Nene Baljković, upotrebljen u jednom razgovoru o radu Ere Milivojevića sedamdesetih godina, vođenom u kući Ingrid i Žike Dacić u Tibingenu u Nemačkoj). „Radićemo svako pojedinačno, a svi zajedno, u sprezi, sadejstvujući, po mojim uputstvima, predlozima, ali individualno, oslobođeno, svako u mogućnosti da sebe izrazi u potpunosti“, rekao je Era tada, 1973, za vreme slušanja, po sedmi put zaredom, muzike za balet *Labudovo jezero* Petra Iljiča Čajkovskog.

3.

I opet sam pozvao telefonom Eru Milivojevića.

I danas je tokom razgovora delovao kao da sam ga upravo probudio.

Zašto sam ga, dok sam mu pričao o Mitku Gočevu, zamišljao u trenutku pranja zuba? Era je, međutim, umesto da zabrboče i vodom ispere kalodont u ustima, predložio, glasom „kao da govori s Marsa“, da se odmah nađemo.

Bio sam uzrujan, ali i rastrojen. (Prethodno sam primio vest o Mitkovoj smrti.)

Odmotavao sam gajtan telefona izuvijan oko svoje leve noge; sećao sam se reakcije Zorana Hamovića na moj „narrativni odnos“ prema Marini Abramović: „Zar nju da progla-

šavate za seks-simbol epohe?" Era je tokom razgovora naglo odvrnuo slavinu iznad sudopere u kuhinji; voda je potekla pod punim pritiskom, odjeknuvši kao eksplozija bombe u televizijskom filmu. Tek kada se zvuk proticanja vode kroz cevi preobratio u dubokotonsko brujanje orgulja u crkvi, Era je opet zavrnuo slavinu. Sedeo sam u naslonjači i zurio u uključen televizor. Zamišljao sam sebe u glavnoj ulozi u filmu koji je upravo bio na programu. Najedanput je Era počeo da kija. Ja sam se nakašljao. Kada sam spomenuo incident na fudbalskoj utakmici u Đenovi, Era je opsovao. Ispričao je epizodu o poseti sestri svog prijatelja na Floridi. Da sam u tom trenutku mogao da izađem na terasu Erinog stana, rekao bih: „Eno, Beograd!" Baš da bismo nastavili razgovor o svim nesporazumima tih godina, predložio sam Eri da se „odmah" nađemo. „Tako je i bilo": za nepun sat, dovezao sam se taksijem u Ulicu cara Uroša na Dorćolu. Taksista mi je usput pričao o nedaćama putnika s taksistima. „Jedan taksista je silovao putnicu", rekao je. „Stanite, molim vas, ovde", rekao sam ispred zgrade „broj 48".

Bila je jesen. Listovi stabala kestena u drvoredu duž ulice behu u „svim mogućim" tonovima Žute. Iako sam najčešće video boju rđe, nije ona uočavana objektivno, ali bila je dominantna. Postojala je ravnopravno pored svih ostalih boja, a zašto sam u jednom trenutku uočavao baš boju rđe, to je bila „moja stvar". Da sam u tom trenutku razgovarao sa Otmarom Koncenom (Ottmar Contzen), verovatno bi on takvo moje opažanje protumačio remećenjem moje navike da listove uvek vidim zelene. Ali ja se u ovom trenutku nisam nalazio na seansi svoje psihoterapije, koju je vodio moj psihoterapeut Otmar, nego bejah u samom središtu svoje pripovesti. Primicao sam se mestu radnje svoje povesti, kući u kojoj je stanovao junak moje povesti, Era Milivojević. Dakle, razlog moga uočavanja prevažno žute boje na usahlim, tu i tamo već smežuranim listovima kestena u drvoredu duž Ulice cara Uroša na Dorćolu bio je „narrativne prirode". Tražila je to povest koju sam pripovedao. Dakle, deo povesti morala je da bude, onda, i mačka koja je „izronila" ispod jednog vozila parkiranog na ivičnjaku kolovoza ulice, već i zato što sam odmah uočio žuto-crvene pruge na njenom krznu. Kretala se sporo i meko. Ne samo kao junak ove povesti. Kada je, u osvrtnu za psom vođenim na lancu trotoarom na suprotnoj strani ulice, okrenula glavu tako da je istovremeno mogla da vidi i mene na „ovoj strani" i psa na „onoj strani" ulice, prisetio sam se umetnika Brace Dimitrijevića i njegovog „mačkastog" kretanja travnjakom u dvorištu kuće Žike Dacića, pre više decenija u mestu Tübingen, poprištem snimanja jednog televizijskog filma. I tamo je neko naglo bio odvrnuo slavinu, jer tako je tražila „filmska priča". Čak je neko maljem probio zid na ulazu u garažu. Ne moram ni da kažem sada da je u toj filmskoj priči Julije Knifer naglo izašao iz garaže i viknuo: „Pije mi se, premda nisam žedan!" Reči nadalje, koje su izgovorili junaci filma, ni i u jednom trenutku nisu prešle u svađu, kako su to, inače, nalagala pravila dramatičnog filmskog pripovedanja, nego behu izgovarane ravnomerno, odmereno i tiho, kao neka vrsta filozofskog dijaloga. Sve vreme, tokom tog gotovo nestvarnog „diskursa", osećalo se prisustvo pripovedača. Braco se, u džemperu s tigrastom šarom, kretao dvorištem sporo, kao mačka, ili tigar, leopard, ili gepard. Gledalac filma se osećao kao da se nalazi u zoološkom vrtu. Baš tako sam se i ja, pri-

povedač i čitalac u ovoj, svojoj, povesti (nekog drugog tu i nije bilo) osećao naspram te mačke koja se, gledajući istovremeno na obe strane ulice, kretala sporo, bivajući između dve različite priče, one u kojoj je dominirao pas koji je baš zato bio vođen na lancu, i one u kojoj sam dominirao ja, baš zato dobro raspoložen. Video sam, a to tako sam i hteo, kako se mačka kreće između zla i dobra, tragedije i komedije, sna i jave, istorije i fikcije, između realnosti i umetnosti. „Tako i treba da bude“, rekao sam sâm sebi, jer u tom trenutku razvoja ove povesti nikoga drugog „tu“ i nije bilo.

Do obrta u „razvoju radnje ove povesti“ došlo je u stanu Ere Milivojevića.

Ako sam u posetu Eri, opisanog u mojoj knjizi *Era*, došao s Ninom i Milojem, u povesti koju pišem „ovde“ i „sada“ stigao sam sâm. Ako smo u knjizi *Era* Nina, Miloje i ja (Žarko), pošto smo izašli iz lifta na odmorištu na petom spratu, i ispeli se stepenicama do stana u potkrovlju, naišli na zatvorena vrata iza kojih se niko, i pored našeg kucanja i lupanja, nije oglašavao, „ovde“, u „ovoj povesti“, Era me je dočekaao već na izlazu iz lifta. I ne samo što su vrata na ulazu u (njegov) stan bila širom otvorena nego smo unutra kročili Era i ja zajedno, baš kao da smo obojica bili željno očekivani „drugi gosti“. Era je i zaista bio odeven u kaput, kao da je upravo stigao s „daleka puta“. I nasmejao se na ulazu u (svoj) stan, kao da i nije bio njegov. I kao da je svome liku u ogledalu na zidu između ulaza u kupatilo, na jednoj, i kuhinjske niše, na drugoj strani, otpozdravio kao da je „taj“ u ogledalu naš ljubazni domaćin. I da li mi se učinilo da je Era u ogledalu, za razliku od Ere pored mene, ispred ogledala, imao na sebi crvenu košulju? Dakle, skinuli smo kapute, bacili ih preko kreveta i odmah se raskomotili u sobi u kojoj se opet otvorio onaj „Erin svet“ opisan u knjizi *Era*. Bio je to mali-veliki kosmos, savršen, ujedno beskrajn, ujedno najčvršće strukturisan, ujedno prozračan, i imao je svoju dubinu, bio je obojen, ujedno zasenčen, a to mu je samo uvišestručavalo dimenzije, te se i širio i sužavao, istiskujući iz sebe svako „strano telo“, ujedno upijajući u sebe sve njemu „pripadno“. Ne samo što sam smesta bio uvučen u deo toga svemira nego sam se osećao i višestruko pojednostavljenim. Gledajući se u ogledalu, doživio sam sebe i kao malo dete u trenutku onog „istorijskog“ otkrića i istraživanja sile teže i bacanja na tle svega čega se domoglo. Onda sam, poput majmuna, oponašao grimase prisutnih u sobi, dakle, Ere pored mene i Ere u ogledalu, koji su mi neobično ličili jedan na drugog, a, ponavljajući njihove kretnje, pa i izgovorene reči, osećao sam se baš kao i oni – „odlično“. „Šta ćete da popijete?“, upitao je Era iz ogledala, pošto je izašao odatle i uputio se u pravcu kuhinjske niše. „Daj jednu rakiju“, rekao je Era izvan ogledala. „Da, može rakija“, rekao sam ja. I Era-iz-ogledala je odmah otvorio kredenac u kuhinjskoj niši i za tili čas izvadio bocu bajinobaštanske klekovače (BB) i još brže nasuo u čašice, takođe izvađene odatle, svakome po jedno piće. „E pa živeli (!)“ i „dobro mi došli (!)“, nazdravio je Era-iz-ogledala. „Živ bio, i uvek nas ovako domaćinski dočekivao“, nazdravio je Era-izvan-ogledala. „Živeli, dragi prijatelji“, nazdravilih ja i ispih mirisnu tekućinu naglim zabacivanjem glave. I samo što mi se rakija razlila kapilarima uzavrelog krvotoka, osetih najedanput i glad. I pre nego što sam stigao da pomislim bilo šta određeno, Era-iz-ogledala je već postavio pitanje „jesmo li gladni (?)“. I pre bilo kakvog odgovora, već je on iz fioke ormara izvadio tri predmeta: tri

pice (pizza) od plastične mase; zapravo, „prave“ pice, ali zalivene providnom plastikom; delovale su kao imitati pica. I svako „jelo“ položio je na tepih na patosu; tepih se ukazao kao najlepší stolnjak; patos kao najraskošnija trpeza. I posedali smo nas dvojica, Era-izvan-ogledala i ja, za trpezu. I otrčao je Era-iz-ogledala do kuhinjske niše i odatle doneo escajg i tanjire; viljuške i noževe je vešto postavio pored tanjira, rukovođen pravilima bontona: viljuške levo, a noževe desno od tanjira. I „bacajući“ na tanjire „plastične pice“, izgovorio je ozareno, ujedno gledajući nas ispitivački: „*pica svaštara*“ i „ovoga puta mi je zbilja uspela“. I već smo sva trojica sedeli za „trpezom“ na patosu i „jeli najukusniju picu na svetu“ (rekao sam), mljackajući, oblizujući se, cokćući, opaljujući escajgom o tanjire, podvriskujući od zadovoljstva, ispuštajući glasove uživanja („mmm“, „ih, kako je dobro“, „eee“, „uh-uh“, i tako dalje). I „to su te situacije kada ne znaš da li sanjaš ili večeraš“, rekao je Era-iz-ogledala. „To su te situacije kada više ne znaš da li sanjaš ili večeraš“, rekao je Era-izvan-ogledala. „Da, to su te situacije kada uopšte više ne znaš da li večeraš ili samo sanjaš“, rekao sam ja. Kasnije, tokom šetnje obalom Dunava na Dorćolu, Era mi je izdiktirao recept *pice svaštare*: „Pošto si zamesio testo, ispeglao komade testa u formu pice, nabacaš odozgo sve što ti se nađe pri ruci: parčiče slanine, paradajza, paprike, luka, belog luka, suvog mesa, te više zrna graška, bibera, kukuruza, pšenice, pa nekoliko tableta za smirenje, i po potrebi pilule protiv glavobolje, pospeš trunje duvana, dosta prašine, naneseš i sitne razbijotke cigle, malo LSD-a, srču razbijenog prozora, iseckane nokte, konfete, malo soli, nekoliko cvetova marihuane, malo šafrana, malo suvog lišća hrasta, nekoliko pikavaca, dakako, dovoljno rendanog parmezana, i preko svega poprskaš kapi akrilnih boja: Žutu, Crvenu, Plavu, jarkoZelenu i dosta Bele, i sve to zaliješ tečnom providnom plastičnom masom, i čekaš da se plastika osuši. Gotove pice čuvati u fioci, s knjigama, crtežima, starim fotografijama i ukrasnim predmetima. Picu svaštaru jesti uvek u društvu, uz dobro suvo crno vino. Razgovarati za vreme obeda. I što glasnije mljackati.“

U šetnji obalom Dunava na Dorćolu, koračali smo sporo i sve vreme razgovarali. Uglavnom je bilo reči o neslobodi koju smo sve vreme osećali. Najpre smo je doživljavali kao odjek zajedničke prošlosti u vreme stanovanja u Gajbi u Ulici Lole Ribara. Potom je nesloboda prenetá sećanjem u doba fizičkog razdvajanja i odlaženja „svako na svoju stranu“. Potom je to bila nesloboda kao posledica rata i raspada države. Onda se nesloboda uokvirila kratkotrajnim zanosom u, navodno, rađanju slobode. Usledio je potom period ujednačavanja svega i sve manjeg razlikovanja vrednosti i, shodno takvom stanju stvari, vreme sve jačeg osećanja neslobode. Konačno i osećanje sputanosti u svakom pokušaju slobodnog izražavanja koje se, baš kao i u periodima najveće represije u diktaturi, svodilo na delovanje u zatvorenom krugu. Dok sam se ja sputanim osećao ignorisanjem od strane javnosti i zvaničnih i nezvaničnih organizacija koje su, suočene s javnošću, kontrolisale suočenje s javnošću, Era je govorio o svakovrsnoj kontroli od strane ne samo zvaničnih i nezvaničnih institucija nego i pojedinačnih lica. „Najpre me je jedna institucija pozvala da učestvujem u realizaciji zajedničkog projekta, a kada sam se odazvao pozivu, neko unutar organizacije je rekao: ‘ne, on tu nema šta da traži’“, rekao je Era.

„Meni je pak bilo dozvoljeno da se oglasim, da slobodno kažem šta mislim, ali čim bih rekao šta sam imao da kažem, nigde se na to nije reagovalo, tako da sam se osećao ne samo ignorisanim nego i obmanutim, zavedenim na otvoreno pokazivanje sebe i verovanje u slobodu izražavanja“, rekao sam ja.

„I bivajući tako otvoren i iskren, pokazujući se nag, omogućavao si svakome da ti se približi i da pronikne u tebe, zar ne?“, rekao je Era.

„I verujući u sveopštu slobodu, i pokazujući se ‘kakav si’, zaludno si verovao u sveopšte uvažavanje toga što si pokazivao“, rekao sam ja.

„I, misleći da te svi poštuju, nisi ni primetio da si iz taka bio poharan“, rekao je Era.

„Nisi ni primetio da ti je to što si otvoreno pokazao odmah bilo oduzeto“, rekao sam ja.

„Bilo ti je oduzeto baš to što si slobodno pokazao; i odmah je bilo upotrebljeno kao da i nije bilo tvoje“, rekao je Era.

„Rekao si, na primer, ‘Eno ptice na strujnom vodu bandere’, a već je sutradan na naslovnoj strani lokalnih dnevnih novina pisalo o napadu ptica na ženu koja je ispod jedne bandere stajala ispred telefonske govornice čekajući da njen suprug okonča telefonski razgovor s majkom u susednoj državi“, rekao sam ja.

„Čak su objavili u novinama i fotografiju ptica u trenutku sunovraćanja sa strujnih vodova na glavu žene, zar ne?“, rekao je Era.

„I još su ispod te slike ispisali, drsko, naslov *Ptice napadaju*, kao da to nisu bile doslovce tvoje reči u trenutku obraćanja ženi koja je baš u trenutku napada ptica izašla iz pekare naleteвши pravo na tebe“, rekao sam ja.

„Kao da nisi ti bio taj koji je prvi javno ukazao na mogućnost napada ptica na čovečanstvo, pošto si, evo, ovde (*pokazuje na strujni vod i banderu pored staze duž obale Dunava*) video nekoliko vrabaca na žicama, iako to nije bilo logično, jer baš u tom trenutku je najglasnije zatrubio brod prolazeći uzvodno Dunavom, zar ne?“, rekao je Era.

„I ne samo što nije bilo logično da su ptice ostale nepomične na žici bandere nego nije bilo logično ni to trubljenje jedinog broda na reci, zar ne?“, rekao sam ja.

„Ma jasno je bilo da su te pratili“, rekao je Era.

„Jasno je bilo da si sve vreme bio posmatran“, rekao sam ja.

„Kontrolisan je bio svaki tvoj pokret“, rekao je Era.

„Motrilo se na svaki tvoj mig“, rekao sam ja.

„Prisluškivana je svaka tvoja reč“, rekao je Era.

„Beleženo je sve što si izgovorio“, rekao je Era.

„Bio si fotografisan u svakoj situaciji“, rekao sam ja.

„I odmah, već istog dana, iste sedmice, istog meseca, iste godine, preuzimane su tvoje reči, opažaji, osećanja, misli, doživljaji, kao da i nisu bili tvoji, i bili su upotrebljavani u neke druge, ‘njihove’ svrhe“, rekao je Era.

„Krali su tvoje opažaje, osećanja, misli, doživljaje“, rekao sam ja.

„Otimali su ih kao da su bili novčanice, zlatnici, nakit“, rekao je Era.

„Na primer, osvrnuo si se za prolaznicom na ulici i dobacio: 'Imate tako lepe oči', a već je za istom prolaznicom krenula bagra napasnika i svi su joj dobacivali: 'Imaš odličnu zadnjicu', 'Kakve grudi', 'Odmah bih te pozvao na večeru' i 'Da nisi ti ona iz Baba Višnjine ulice?'" , rekao sam ja.

„Na primer, odneo si kod fotografa diskove da se izrade fotografije koje si nasnimio foto-aparatom tokom poslednje šetnje obalom Dunava, evo, baš ovde (*pokazuje rukom u pravcu bandere pored staze duž obale reke*), i već sutradan su na autobusima istaknute reklamne fotografije sa istim motivima koje si i ti bio uslikao: brodovi, zelenilo, zgrade, ljudi, ptice, avioni i automobili", rekao je Era.

Iako tokom naše šetnje obalom Dunava nije na pešačkoj stazi bilo „ni žive duše“, sve vreme smo razgovarali šapatom. U trenutku prolaženja pored jednog parkirano vozila mahinalno sam podigao kragnu mantila, dok je Era brže-bolje stavio preko očiju naočare za sunce (iako je bilo veče). A kada je, hodajući nama u susret, prošla, vodeći psa na lancu, žena u mantilu podignute kragne, rekao sam, mahinalno, „dobro veče“ (dakako, drhtavim glasom), i već u sledećem trenutku sam bio uznemiren pomišlju da će još večeras, u kasnom televizijskom dnevniku, voditelj početi svoju emisiju, dakako, mojim rečima „dobro veče“ („dragi gledaoci“?).